

Zentai Károly: A nemek együttes nevelésének kérdései. Közlemények a szegedi Ferencz József-Tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani Intézetből. 8. szám. Szeged, 1936. 96 p.

A koedukáció régi problémája a nevelés elméletének, de még inkább a gyakorlatnak. Ujabbán mégis egyre többen foglalkoznak a kérdéssel. Ennek több okát látjuk. Egyrészt a napjainkban keletkező ú. n. új iskolák, amelyek a megszokottól eltérő nevelési szellemben működnek, szívesebben oktatnak leányokat és fiúkat együtt (pl. Petersen jénai terve alapján) s így egyesek a korszerű nevelés kívánalmának akarnak eleget tenni, amikor revízió alá veszik a nemek együttnevelésére vonatkozó eddigi állásfoglalásokat. Másrészt kétségtelen az is, hogy a nevelésre kiható segédtudományok (s ezek száma egyre nő) fejlődése sok olyan szempontot hozott újabban napvilágra, amit a régebbi vizsgálódások még nem vehettek figyelembe, de a kérdés mai eldöntésében már nem nélkülözhetők. Sokan emiatt térnek vissza a tárgyra.

Ezt a munkát az utóbbi ok hozta létre. A megoldásban az eddig figyelmen kívül hagyott neveléslélektani szempontnak juttat elsőbbséget. Ez annál örvendetesebbnek mondható, mert a koedukáció kérdésében a döntő szó valóban a neveléslélektani kutatást illeti.

— A könyv tartalma három nagyobb egységre tagolódik.

Az első részben (7—43. o.) történeti áttekintést nyújt a szerző. Azt nézi és vizsgálja, milyen volt a gyakorlati állásfoglalás a koedukáció kérdésében elemi fokon, végül az egyetemi és főiskolai nevelésben. Gondos beszámolóval találunk e fejezetben arról, hogy milyen mértékben és hogyan valósítják meg a nemek együttes nevelését Európa különböző államaiban. Ebben a részben találjuk a nevelésemélet egyes kiváló gondolkodóinak a kérdésben elfoglalt álláspontját, többek között Vives, Montaigne, Comenius, Fenelon, Francke, Rousseau, Basedow, Pestalozzi, Comte, Stuart Mill, Paul Richter, Fichte stb. nézeteit.

A második fejezetben (44—79. o.) a két nem testi és lelki különbségeinek részletes ismertetését kapjuk. A megoldást sem a hagyomány, sem tisztán gazdasági szempontok nem adhatják meg, csupán a tudományos elvi vizsgálódás, amelynek fundamentuma a gyermek testi és lelki fejlődése. Éppen ezért a szerző vázolja a két nem fejlődési ritmusát, majd az érzékszervek működésében tapasztalható különbségeket ismerteti s a bőrérzetek, nyomás- és fájdalomérzetek, ízlelés, hallás, látás területén folytatott vizsgálódások adataival utal arra, mennyiben különböznek a fiúk a leányoktól. Részletesen kitér a népiskolába járó fiúk és leányok iskolai teljesítményére s nemcsak általános megállapításokra szorítkozik, hanem a népiskola egyes tantárgyaiban sorra veszi a két nem között mutatkozó teljesítménykülönbségeket. Középiszkolai tanulóokra vonatkozó magyar adatok hiányában (?) Ottó Tumlirznak kísérleti eredményet részletezi: Az intelligencia, az emlékezet, a fantázia, az affektív élet, a barátkozás, a vallásosság, a természetszemlélet különbségeit is vizsgálja s őszintén megírja, hogy mindezek ismerete alapján sem tudjuk még megállapítani, miben áll a két nem pszichéje közti lényeges elválasztó különbség, mert nem tudjuk, hogy mi az, ami a férfi, illetőleg a nő lelkének lényegét teszi. E fejezet utolsó pontként a felnőtt férfi és női lélek differenciáira mutat rá.

Az értekezés harmadik része (80—90. o.) az együttes nevelés megvalósításának lehetőségét tartalmazza. Az együttnevelés pártolóinak, valamint ellenzőinek érveit és ellenérveit csoportosítva találjuk együtt. A kérdés történetének végigtekintése, az egyes országok hivatalos állásfoglalásának ismeretése, a nemek eltérő testi és lelki fejlődésének beható tanulmányozása után a szerző végül a maga álláspontját szögezi le, amely a következőkben foglалható össze:

Az elemi népiskolában 10 éves korig a leányok és fiúk képességei nem mutatnak nagy eltérést, az együttes nevelés ellen ezen a fokon nem tehető ellenvetés, sőt az a tapasztalat, hogy az együttes neveléssel ebben a korban mindkét nem határozottan nyer. A pubertást közvetlenül megelőző korban ellenben, vagyis a népiskola V—VI. osztályában, a lelki fejlődés ritmusának eltérése miatt már el kell ejteni a közös nevelés gondolatát. A középiskolában határozottan a nemek külön nevelését kell a pedagógusnak kívánnia és javasolnia. Viszont a főiskolai és egyetemi nevelésben a koedukáció ismét kívánatos és üdvös.

Ez az értekezés kétségtelenül egyike a legkomolyabbaknak, amelyek a tárgyról megjelentek. Az eddigi kutatások eredményeit figyelembe vette, felhasználta és épített rájuk, de túlhaladta azoknak rendszerint egyoldalú történeti, vagy gazdasági beállítottságát. Érdeme, hogy a fejlődéslélektani szempontot juttatta érvényre. Kár, hogy a szerző figyelme csak a szegedi egyetem pedagógiai-lélektani intézet vizsgálódásaira irányult. Magyar középiskolai tanulók vizsgálatának és tanulmányozásának hiányáról panaszkodik u. i. (56. o.) és ezért kénytelen Tumlirz igen kevés számú növendéken végzett kísérleti eredményeit ismertetni. Pedig a Föv. Pedagógiai Szeminárium Lélektani Laboratóriumnak 5000 gyermekben végzett, 10—14 éves korra vonatkozó vizsgálódásait már 1934-től kezdődően folytatólagosan közzétette Cser János dr. *A gyermek és az Ifjúság* hasábjain, s a figyelem, logikai gondolkodás, térérzék, mechanikai érzék stb. terén a nemek különbségeit jól feltüntetett grafikákat is közölt.

Jankovits Miklós dr.

Váradi József: Széchenyi életlátása. A nemzetiségi kérdés. (Széchenyi Zsebkönyvtár. A Magyar Sors kérdései. 1.). A „Studium“ kiadása, Bp. 1938. 43 l. Bolti ára 80 fillér.

Teljes elismeréssel osztozunk az egyik leglelkesebb Széchenyi-kutatónk, Váradi József álláspontjában: „*Ha a politika fogalmát helyesen értelmezzük, be kell látnunk, hogy minden politika valójában nemzeti politika, veléjében pedig a művelődés politikája*“ (Előszó, 5. l.)

Műve a címben megjelölt két problémakörre tagolódik. Elsőként Széchenyinek a magyar történet benső lényegéről vallott felfogását ismerteti (7—25. l.), ezt megelőzően pedig rávilágít arra a sokoldalú történetbölcsészeti előkészülésre, mely a „leghívebb magyart“ a gyakorlati élet küszöbére lépésekor már jellemezte.

Történelmi érzéknek fejlődésére kiválóan hatott *Mme Stäel*, akinek *L'Allemagne* c. művét már 1914-ben olvassatta, továbbá *Montesquieu*, *Burke*, *Voltaire* és korának majd minden szellemi hőse. Szerzőink a fejezetben Széche-